

DE NONO ARTICULO.

CAPUT X.

Credo Sanctam Ecclesiam Catholicam,
Sanctorum Communionem.

1. Quibus de causis nonus articulus omnium frequentissime populo inculcandus sit.

Quanta diligentia curare Pastores debeant, ut huius noni articuli veritatem fidelibus explicent, si duo potissimum (1) considerantur, facile cognosci poterit. Primum enim, teste Sancto Augustino, Prophetæ planius & apertius de Ecclesia quam de Christo locuti sunt, cum in eò multo plures errare ac decipi posse; quam in Incarnationis sacramento, præviderent. Neque enim defuturi erant impii, qui ad simiæ imitationem, quæ se hominem esse fingit, solos se Catholicos esse profiterentur, & Catholicam Ecclesiam apud se tantum, non minus nefariè quam superbè affirmarent. Deinde si quis hanc veritatem firmo animo conceptam habuerit, facile horrendum hæresis periculum effugiet. Non enim, ut quisque primum in fide peccarit, hæreticus dicendus est, sed qui Ecclesiæ auctoritate neglecta, impias opiniones pertinaci animo tuetur. Cum igitur fieri non possit, ut aliquis se hæresis peste commaculet, si iis fidem adhibeat, quæ in hoc articulo credenda (2) proponantur; curent omni studio Pastores, ut fideles cognito hoc mysterio, contra adversarii artes muniti, in fidei veritate perseverent. Pendet autem hic articulus à superiori, quia, cum jam demonstratum sit Spiritum Sanctum omnis sanctitatis fontem & largitorem esse, nunc ab eodem Ecclesiam sanctitate donatam confitemur.

2.

(1) Considerantur) In multis Edition. considerentur.
(2) Proponantur) Longè melius Edit. Pat. proponuntur.

De Ecclesiâ ex veteribus Scripserunt Aug. concione 2. super Psalm. 30. & Cyprian. l. de Unit. Eccl. Cui Prophetæ planius de Ecclesiâ, quam de Christo sint locuti Aug. in Ps. 30. Vnde Prophetarum testimonium apud eundem, in l. de Util. cred. c. 7. 8. & 9. ad hæc fusiùs in l. 17. de Civ. Dei. c. 4. 5. 816. 20. & lib. 18. ferè 1er totum.

2. Quid peculiari ratione nomine Ecclesiæ, quidque generatim doneatur.

At quoniam Ecclesiæ vocem Latini à Græcis mutuati, post divulgatum Evangelium ad res sacras, transtulerunt, quam vim habeat hoc vocabulum, aperiendum est. Significat autem Ecclesia Evocationem: verum scriptores postea usurparunt pro concilio & concione. Neque verò refert utrum populus ille veri Dei, an falsæ religionis cultor extiterit: in Actis enim de Ephesino populo scriptum est, cum scriba turbas sedasset, dixisse: *a Si quid autem alterius rei queritis, in legitima Ecclesia poterit absolvi.* Legitimam vocant Ecclesiam populum Ephesinum, Dianæ cultui additum. Neque solum gentes, quem Deum non noverunt, sed etiam malorum & impiorum hominum concilia interdum Ecclesiæ nominantur: *b Odivi*, inquit Propheta, *Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebo.* Communi verò deinde sacrarum Scripturarum consuetudine hæc vox ad Rempublicam Christianam, fideliumque tantum congregationes significandas usurpata est: qui scilicet ad lucem veritatis & Dei notitiam per fidem vocati sunt, reiectis ignorantia & errorum tenebris, Deum verum & vivum piè & sanctè colant, illique ex toto corde inserviant; atque ut unico verbo hæc res tota absolvatur, Ecclesia, ut ait Sanctus Augustinus, est populus fidelis per universum orbem dispersus.

3. Quæ potissimum mysteria in vocabulo Ecclesiæ contemplanda offerantur.

Nec verò levia mysteria in hoc vocabulo continentur. Etenim in evocatione, quam Ecclesia significat, statim divinæ gratiæ benignitas & splendor elucet, intelligimusque Ecclesiam ab aliis rebus publicis maximè differre; illæ enim humana ratione & prudentia nituntur; hæc autem Dei sapientia & consilio constituta est: vocavit enim nos intimo quidem Spiritus Sancti afflatu, qui corda hominum aperit, extrinsecus autem Pastorum & Prædicatorum opera ac ministerio. Præterea ex hac vocatione quis nobis finis propositus esse debeat, nimirum æternarum rerum cognitio & possessio, is optimè perspiciet, qui animadverterit, cum olim fidelis populus sub lege positus, synagoga, id est congregatio diceretur; nam ut docet Sanctus Augustinus, hoc ei nomen impositum est, quia pecudum more, quibus magis congregari convenit, terrena & caduca tantum bona spectaret. Quare meritò Christianus populus non Synagoga, sed Ecclesia dicitur: quia terrenis & morta-

Ecclesia est vocatio à verbo græco, ἐκκλησία, Et bene Ecclesia dicitur, quia omnes ad salutem vocat, & colligit, ut ait Dominus Levit. cap. 8. 3.

a Act. 19. 39.

b Psalm. 25. 5.
Ecclesia peculiari, & usitata consuetudine significat omnium fidelium multitudinem; ceteræ significationes nomine Ecclesiæ exponuntur sect. 9. huius articuli.
Definitio Ecclesiæ Aug. in Psalm. 140. Vide Cyprianum ep. 69.

Ecclesia quo à cæteris gentibus politis differat. Deus cui suam Ecclesiam vocant.
Duplex Ecclesiæ vocatio.

Finis vocationis varius, qui est æternarum rerum post cognitionem possessio.
Aug. in Ps. 77. & 81.

Ecclesia in quo differat à Judæorum republica.

talibus rebus contemptis, cœlestes & æternas tantummodo consecratur.

4. *Quibus nominibus Christianorum universitas in sacris litteris descripta invenitur.*

Multa præterea nomina, quæ plena sunt mysteriis, ad Christianam Rempublicam significandam traducta sunt; nam & *a* domus & *b* ædificium Dei ab Apostolo vocatur: *Si tardavero*, inquit ad Timotheum, *ut scias quomodo oporteat, te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis.* Domus autem Ecclesia idcirco appellatur, quia sit veluti una familia, quam unus paterfamilias moderatur, & in qua est bonorum omnium spiritualium communio. Dicitur etiam *c* grex ovium Christi, quarum ille ostium est & Pastor: vocatur & sponsa Christi: *d Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo*, inquit Apostolus ad Corinthios. Idem ad Ephesios: *Viri, diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam*: ac de matrimonio: *Sacramentum hoc*, inquit, *magnum est; ego autem dico in Christo & in Ecclesia.* Dicitur denique Ecclesia *f* corpus Christi, *g* ut ad Ephesios *h* & Colossenses licet videre. Et hæc singula plurimum valent ad fideles excitandos, ut se dignos immensa Dei clementia & bonitate præbeant, qui eos, *i* ut populus Dei esset, elegit.

5. *Due præcipue Ecclesiæ partes recensentur, triumphans una, militans altera.*

His verò explicatis, necesse erit singulas Ecclesiæ partes enumerare, earumque differentias docere: quo magis Deo dilectæ Ecclesiæ naturam, proprietates, dona & gratias populus percipiat, & ob eam causam sanctissimum Dei nomen laudare numquam intermittat. Ecclesiæ autem duæ potissimum sunt partes, quarum altera triumphans, altera militans vocatur. Triumphans est cætus ille clarissimus & felicissimus beatorum spirituum & eorum, qui de Mundo, de Carne, de iniquissimo Dæmone triumpharunt, & ab hujus vitæ molestiis liberi ac tuti, æterna beatitudine fruuntur. Militans verò Ecclesia est cætus omnium fidelium, qui adhuc in terris vivunt: quæ ideo militans vocatur, quòd illi cum immanissimis hostibus, Mundo, Carne, Satana, perpetuum sit bellum.

6. *Ecclesia militans & triumphans una est.*

Neque idcirco tamen duas esse Ecclesias censendum est, sed ejusdem Ecclesiæ, ut antea diximus, partes duæ sunt: quarum una antecessit, & cœlesti patria jam

a Luc. 6. 48. & 15. 25.
1. Timoth. 2. 1.
2. Timoth. 2. 20.
Hebr. 3. 4.
b Ac ædificium.
Mart. 16. 18.
Rom. 15. 19.
1. Cor. 3. 2.
Domus Dei car sit dicta Ecclesia.
Grex ovium.
c Joan. 10. 1. 2.
Sponsa Christi.
d 2. Cor. 11. 2.
e Ephes. 5. 25.
Vide Cyp. ep. 6. l. 1.
& in l. de Unit. Eccles.

f Ecclesia est corpus Christi.
Rom. 12. 5. 4.
1. Cor. 12. 12.
g Ephes. 2. 23.
h Coloss. 1. 24.
i 1. Pet. 1. 9. 10.

De Ecclesia militante & triumphante
Aug. in Ench. c. 56. & l. 10. de Civ. Dei c. 7.
Triumphans Ecclesia quid sit.
Aug. in Ench. c. 57. Anima purgan torum triumphans in spe certa.
Militans Ecclesia.

Aug. l. 12. de Civ. Dei cap. 9
Quia idem princ. ps. idem populus, eadem lex, idem cibus & eadem civitas est.

potitur: altera in dies sequitur, donec aliquando cum Salvatore nostro conjuncta, in sempiterna felicitate conquiescat.

7. *In Ecclesia militanti duo hominum sunt genera, boni scilicet & mali.*

Jam in Ecclesia militanti duo sunt hominum genera, bonorum & improborum: & improbi quidem eorumdem Sacramentorum participes, eandem quoque, quam boni, fidem profitentur; vita ac moribus dissimiles: boni verò in Ecclesia dicuntur ii, qui non solum fidei professione & communionem Sacramentorum, sed etiam spiritu gratiæ & charitatis vinculo inter se conjuncti & colligati sunt: de quibus dicitur: *a Cognovit Dominus, qui sunt ejus*; possunt verò etiam homines aliquibus conjecturis opinari, quinam sint qui ad hunc piorum hominum numerum pertineant, certò autem scire minimè possunt. Quare existimandum non est, Christum Salvatorem de hac Ecclesiæ parte locutum esse, *b* cum ad Ecclesiam nos remisit, eique ut pareamus, præcepit. Nam cum illa sit incognita, cui certum esse poterit, ad cujus judicium confugiendum, & cujus auctoritati obtemperandum sit? Bonos igitur & improbos Ecclesia complectitur, quemadmodum *c* & divinæ litteræ & sanctorum virorum scripta testantur: in quam sententiam scriptum est illud Apostoli: *d Unum corpus & unus spiritus.*

8. *Ecclesia visibilis est, & bonos & malos suo sinu concludit.*

Hæc autem Ecclesia nota est, *e* ubique supra montem sitæ comparata, quæ undique conspicitur: nam cum illi ab omnibus parendum sit, cognoscatur necesse est. Neque bonos tantum, sed malos etiam complectitur, ut multis parabolis Evangelium docet: veluti cum *g* Regnum Cœlorum, id est militantem Ecclesiam, simile esse sagenæ in mare missæ commemorat: vel agro, in quo zizania superseminata sunt: vel *h* aræ, in qua frumentum cum paleis continetur: vel *i* decem virginibus partim fatuis, partim prudentibus. Sed multò ante etiam in *k* arca Noe, qua non solum munda, sed etiam immunda animantia concludebantur, hujus Ecclesiæ figuram & similitudinem licet intueri. Quamvis autem bonos & malos ad Ecclesiam pertinere Catholica fides verè & constanter affirmet; ex iisdem tamen fidei regulis fidelibus explicandum est, utriusque partis diversam admodum rationem esse. Ut enim palææ cum frumento in arca confusæ sunt, vel interdum membra variè inter-

In Ecclesia militante duo sunt hominum genera. Vide Aug. in Brevi-culo, colliat. 3.

a 2. Tim. 2. 19.
Electorum Ecclesia est incerta. Consultatur c. 12. Sess. 6. Conc. Trid. Decreto de Justificatione. Vid. item Aug. tract. 45. in Joann.
b Matth. 18. 17.

c Matth. 3. 12. & 13. 4. 22. 21. & seq.
1. Cor. 5. 3. 4.
2. Tim. 2. 20.
Greg. Naz. or. 51. & 52. adv. Apcl.
d Ephes. 4. 4.
e Matth. 5. 14.
f Matth. 18. 17.
Ceterum Ecclesiam visibilem esse præter hæc loca, confirmat etiam. Nu mer. 20. 4
g Matth. 13. 47.

h Matth. 3. 13.
i Matth. 25. 1. 2.

k Gen. 7. 2.
1. Pet. 2. 6.
Quam Ecclesiæ partem diversissimam esse sortem. Vide Aug. tract. 6. in Joan. & serm. 107. de Tempore, & in Ps. 47.

mor-

mortua corpori conjuncta; ita etiam mali in Ecclesia continentur.

9. *Quinam Ecclesie militantis finibus non contineantur.*

Ex quo fit, ut tria tantummodò hominum genera ab ea excludantur: primò infideles, deinde hæretici & schismatici, postremò excommunicati. *a* Ethnici quidem, quòd in Ecclesia numquam fuerunt, neque eam unquam cognoverunt, nec ullius sacramenti participes in populi Christiani societate facti sunt. *b* Hæretici verò atque schismatici, quia ab Ecclesia desciverunt: neque enim illi magis ad Ecclesiam spectant, quàm transfugæ ad exercitum pertineant, à quo defecerunt. *c* Non negandum tamen, quin in Ecclesie potestate sint, ut qui ab ea in iudicium vocentur, puniantur, & anathemate damnentur. Postremò etiam *d* excommunicati, quòd Ecclesie iudicio ab ea exclusi, ad illius communionem non pertineant, donec resipiscant. De cæteris autem quamvis improbis & sceleratis hominibus, adhuc eos in Ecclesia perseverare dubitandum non est: idque fidelibus tradendum assidua, ut si forte Ecclesie Antistitum vita flagitiosa sit, eos tamen in Ecclesia esse, nec propterea quidquam de eorum potestate detrahi, certò sibi persuadeant.

10. *Nominis Ecclesie significationem varietas.*

Verùm universæ etiam Ecclesie partes, Ecclesie nomine significari solent: ut cum Apostolus Ecclesiam, e quæ est Corinthi, *f* Galatiæ, *g* Laodicenum, *h* Thesalonicensium, nominat, privatas etiam fidelium familias Ecclesias vocat: nam *i* Priscæ & Aquilæ domesticam Ecclesiam salutari jubet: item alio in loco: *k* *Salutant vos*, inquit, *in Domino multum Aquila & Priscilla cum domestica sua Ecclesia*: ad Philemonem *l* etiam scribens, eandem vocem usurpavit. Interdum quoque Ecclesie nomine ejus Præsides ac Pastores significantur: *m* *Si te non audierit*, inquit Christus, *dic Ecclesie*, quo in loco præpositi Ecclesie designantur: *n* sed locus etiam, in quem populus sive ad concionem, sive alicujus rei sacræ causa convenit, Ecclesia appellatur. Præcipuè vero in hoc articulo Ecclesia bonorum simul & malorum multitudinem, nec præsidem solum, sed eos etiam, qui parere debent, significat.

11. *De notis veræ Ecclesie, & primò cur una dicatur.*

Aperiendæ autem sunt fidelibus hujus Ecclesie proprietates, ex quibus licebit agnoscere, quanto beneficio à Deo affecti sint, quibus contingerit in ea nasci, atque educari. Prima igitur proprietates in Symbolo Patrum describitur, ut una sit: *o* *Una*, inquit, *est columba mea,*

Tria hominum genera ab Ecclesia excludantur, & primò infideles.

a 1. Cor. 5. 13.

b 1. Harerici

c 1. Timoc. 5. 10.

Cyprian. in Epist. ad Julianum

Sunt tamen in potestate Ecclesie, ut ab ea puniantur.

d Deut. 17. 21.

Rom. 13. 4. unde leges in hereticos late.

Excommunicati non sunt in Ecclesia.

e Matth. 18. 17. 1.

Cor. 5. 4. Antistitum dignitati nihil deperit, etiam si illi mali sint.

Joan. 11. Unus autem &c.

f 1. Cor. 2. 1.

g Galat. 1. 1.

h Coloss. 4. 16.

i 1. Thes. 1. 1.

Privatæ fidelium familiarum Ecclesie appellantur.

k Rom. 16. 47.

l 1. Cor. 16. 19.

m Philipp. 1. 2.

n Matth. 18. 17.

Ecclesia pro ipsius præpositis & pastoribus aliquando usurpatur

o 3. Reg. 8.

Ecclesia pro loco.

Deut. 23. & 1. Cor. 12. 10.

Hic Ecclesia propriè accipitur pro omnium fidelium tam bonorum quam malorum multitudine.

Prima Ecclesia nota est, ut sit una.

Quæ quidem nota ab hæreticorum omnium cæcibus distinguitur.

p Cant. 6. 8.

una est speciosa mea. Vocatur autem una tanta hominum multitudo, quæ tan longè latèque diffusa est, ob eas causas, quæ ab Apostolo ad Ephesios scriptæ sunt: *a* *Unum enim Dominum, unam fidem, unum Baptisma tantum esse, prædicat.* Unus est enim ejus rector ac gubernator, invisibilis quidem Christus, quem æternus Pater dedit *b* caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ejus: visibilis autem is, qui Romanam cathedram Petri Apostolorum Principis legitimus successor tenet.

12. *Quid de Romano Pontifice, visibili Ecclesie Christi capite sentiendum sit.*

De quo fuit illa omnium Patrum ratio & sententia consentiens, hoc visibile caput ad unitatem Ecclesie constituendam & conservandam necessariam fuisse; quod præclare & vidit & scripsit Sanctus Hieronymus contra Jovinianum iis verbis: *Unus eligitur, ut, capite constituto, schismatis tollatur occasio: & ad Damasum: Facessat invidia: Romani culminis recedat ambitio: cum successore piscatoris, & discipulo crucis loquor. Ego nullum primum, nisi Christum sequens, Beatitudini tuæ, id est, Cathedræ Petri communionem consocior: c super illam Petram ædificatam Ecclesiam scio. d Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est: e si quis in arca Noë non fuerit, peribit regnante diluvio.* Quod & longè antea ab Irenæo probatur, & Cypriano, qui de unitate Ecclesie loquens ait: *Loquitur Dominus ad Petrum: Ego, Petre, dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Super unum ædificat Ecclesiam: & quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat: f Sicut misit me Pater & ego mitto vos: accipite Spiritum Sanctum: tamen, ut unitatem manifestaret unitatis ejusdem originem ab uno incipientem, auctoritate sua disposuit &c.* Optatus deinde Milevitanus ait: *Ignorantia tibi adscribi non potest, scienti in urbe Romana Petro primo cathedram episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus: in quo uno Cathedræ unitas ab omnibus servaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent: ut jam schismaticus & prævaricator esset, qui contra singularem cathedram alterum collocaret.* Post verò Basilius sic scriptum reliquit: *Petrus collocatus est in fundamento: dixit enim: Tu es Christus filius Dei vivi: & vicissim audivit, se esse petram: licet enim petra esset, non tamen petra erat, ut Christus. Nam Christus verè immobilis petra: Petrus verò propter petram. Dignitates enim suas Deus largitur aliis: sacerdos*

Cyp. lib. de Unitat. Ecclesie.

a Ephes. 4.

b Ephes. 1. 22.

Post invisibile Ecclesie caput necessario statui visibile caput, colligitur ex scripturis, in qua Ecclesia comparatur Exercitui, Cant. 6. Corpori humano, in quo est caput. Cant. 7. Regno Dan. 2. 44. Ovili. Joan. 10. 16. Domui. Trin. 3. 15. Navii, seu arce Noë. In his autem omnibus visibilis rector cernitur ergo & in Ecclesia cerni debet.

c Matth. 16. 28.

d Exod. 12. 22.

e Gen. 22. 23.

f Joan. 20. 21. 22.

Optatus in init. lib. 2. ad Parmenianum.

S. Basil. Homil. 29. quæ est de Penitentiâ.

Christus ita bonus est, & sui natura diffusivus, quod suas dignitates & munera largitur aliis.

est,

est, & facit sacerdotes: petra est, & petram facit: & quæ sua sunt, largitur servis suis. Postremo verò Sanctus Ambrosius ait: (1) *Magna sunt enim Dei munera, qui non solum nobis quæ nostra fuerant, reparavit, verum etiam, quæ sua sunt propria, concessit*: deinde paucis interjectis, sequitur: *Magna autem Christi gratia, qui omnis propè vocabula sua discipulis ipsis donavit*: a *Ego sum, inquit, lux mundi*: & id tamen quò ipse gloriatur, discipulis nomen indulsit, dicens: b *Vos estis lux mundi*: c *Ego sum Panis vivus*: & d *nos omnes unus panis sumus*: e *Ego sum vitis vera*. Et tibi dicit: f *Plantavi te vitem fructuosam omnem veram*. g. *Petra est Christus*: bibe-
bant enim de spirituali sequenti petra, petra autem erat Christus. Et jam discipulo suo hujus vocabuli gratiam non negavit, h ut & ipse sit Petrus, quod de petra habeat soliditatem constantiæ, fidei firmitatem.

13. *Quomodo præter Christum Ecclesia uno capite visibili indigeat.*

Si quis objiciat Ecclesiam uno capite & sponso Jesu Christo contentam, præterea nullum requirere; in promptu responsio est: ut enim Christum Dominum singulorum sacramentorum non solum auctorem, sed intimum etiam præbitorem habemus; (nam i ipse est, qui baptizat, k & qui absolvit, & tamen l is homines sacramentorum externos ministros instituit) sic Ecclesiæ, quam ipse intimo spiritu regit, hominem suæ potestatis vicarium & ministrum præfecit; nam cum visibilis Ecclesia visibili capite egeat, ita Salvator noster Petrum universi fidelium generis caput & Pastorem constituit; m cum illi oves suas pascendas verbis amplissimis commendavit, ut qui ei successisset, eandem planè totius Ecclesiæ regendæ & gubernandæ potestatem habere voluerit.

14. *Cur Ecclesia una dicatur, alias rationes subjungit.*

Unus præterea, idemque est n spiritus, inquit Apostolus ad Corinthios, qui fidelibus gratiam, perinde atque anima corporis membris vitam, impertitur. Ad quam unitatem servandam cum Ephesios hortaretur, inquit: o *Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis: unum corpus & unus spiritus*. Quemadmodum enim humanum corpus multis constat membris, eaque ab una anima

(1) *Magna sunt &c.* Hæc, & quæ sequuntur, usque ad ea verba si quis objiciat, omittuntur in Ed. Manutiana, & Paris. & Lovan. & Lud. & est lacuna, cujus mentio facta est in Epistola Typographica ad Lectorem.

Lib 6. Comm in Lucam cap 9.

a Joan. 18. 26.

b Matth. 5. 14.

c Joan. 6. 14.

d 1. Cor. 10.

e Joan. 15.

f Jerem. 2.

g 1. Cor. 10.

h Matth. 16.

Matth. 7.

i 1. Joan 1. 33.

k Psalm. 43. 25.

l 1. Cor. 4. 1.

m Joan. 12. 15.

In Petro omnes Romanæ Pontificis primatum super omnem Ecclesiam acceperunt.

n Iren. lib. 5. cap. 3.

o 1. Cor. 12. 12.

p Ephes. 4. 5.

aluntur: quæ oculis visum, auribus auditum, & aliis sensibus diversas vires subministrat; ita corpus Christi mysticum, quod est Ecclesia, ex multis fidelibus compositum est. a Una quoque est spes, ut in eodem loco idem Apostolus testatur, ad quam vocati sumus; siquidem omnes eandem rem, nempe æternam & beatam vitam speramus. Una est denique fides, quæ omnibus tenenda est, ac præferenda: b *Non sint*, inquit Apostolus, *in vobis schismata*; atque unum baptisma, quod quidem est Christianæ fidei sacramentum.

15. *De secunda nota Ecclesiæ, quæ dicitur Sancta.*

Altera proprietas Ecclesiæ est, ut sit sancta, quod à Principe Apostolorum accepimus eo loco: c *Vos autem genus electum, gens sancta*. Appellatur autem Sancta, quod consecrata dedicataque sit: sic enim cætera hujuscemodi, quamquam corporea sint, sancta vocati consueverunt, cum divino cultui addicta & dedicata sint: cujus generis sunt in lege veteri d vasa, e vestes, & f altaria, in qua primogeniti quoque, g qui Deo altissimo dedicabantur, sancti sunt appellati. Nec mirum cuiquam videri debet, Ecclesiam dici sanctam, tametsi multos peccatores contineat. h Sancti enim vocantur fideles, qui populus Dei effecti sunt, quive se, fide & baptisate suscepto, Christo consecrarunt: quamquam in multis offendunt, & quæ polliciti sunt, non præstant: quemadmodum etiam, qui artem aliquam profitentur, etsi artis præcepta non servent, nomen tamen artificum retinent. Quare D. Paulus Corinthios i sanctificatos & sanctos appellat, in quibus nonnullus fuisse perspicuum est, quos ut carnales, & k gravioribus etiam nominibus acriter objurgat. Sancta etiam dicenda est, quod veluti corpus cum sancto capite Christo Domino l totius sanctitatis fonte conjungitur, m à quo Spiritus Sancti charismata, & divinæ bonitatis divitiæ diffunduntur. Præclarè Sanctus Augustinus interpretans verba illa Prophetæ, n *Custodi animam meam, quoniam sanctus sum*; *Audeat inquit & corpus Christi, audeat & unus ille homo, clamans à finibus terræ, cum capite suo, & sub capite suo dicere; sanctus sum: accepit enim gratiam sanctitatis, gratiam Baptismi & remissionis peccatorum*. Ac paulo post; *Si Christiani omnes & fideles, in Christo baptizati, ipsum induerunt, sicut Apostolus dicit, o quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis: si membra sunt facti corporis ejus, & dicunt sanctos non esse, capiti ipsi faciunt injuriam, cujus membra sancta sunt*. Accedit etiam, quod sola Ec-

a Ephes. 4. 4.

1. Cor. 9. 10.

b 1. Cor. 1. 10.

Ephes. 5.

c 1. Petr. 2. 9.

Prima ratio cur sancta dicatur. Ecclesiæ sanctitatem ostenderunt Justinus Martyr in utraque apologia & Tertulian. in apologetico. Amb. lit. Comm. in Luc. cap. 1.

d Num. 31. 6.

e Exod. 28. 2. & 29. 19.

f Exod. 30. 3.

g Exod. 34. 19.

h 1. Rom. 7.

i 1. Cor. 1. 2.

2. Cor. 1. 1.

k 1. Cor. 5. 1.

Secunda ratio.

l Dam 9. 24.

m Ephes. 2. 24.

n Aug. in Ps. 85. 2.

o Ps. 85. Vide etiam Amb. lib. 1. Comm. in Lucam 1. Reg. 2.

p Rom. 6. 3.

Galat. 3. 27.

Tertia ratio.

Greg. 1. 33. Moral.

q. 6.

cle-

Sancta Minor Ecclē-
sia, qui firma semper &
stabilis perseveravit ab
Adam inchoans, usque ad
finem mundi duratura.
Ps. 47. Sicut audivimus,
sic &c.

Vel ideo Sancta, quia
sancti sanguine Christi
& sanctorum. Ecclesiam
a antiquissimis tempo-
ribus, universalem fuisse,
tradunt Tertul. contra
Judæos, S. Aug. ser. 131.
& 181. de Tempore.

Coloss. 3. 11.

Apoc. 5. 9.

Psalm. 2. 8.

Aug. 1. de Agone Chris-
ti, cap. 29. & e. ist. 16 c.
d Ps. 86. 4. 1. Raab.
pr. Egypto in Scripturis
sumitur, ut Isai. 51.

Ephes. 2. 20.

Ibid. 14.

Ibid. 17.

Extra Ecclesiam nulla
est salus. Cyprian de
Symb. pragl. Aug. serm.
181. de Temp. re.

Gen. 7. 8.

Ecclesie vere à falsa
dignoscendæ certissima
regula. Hæ sunt ergo veræ
Ecclesie notæ: quod una,
quod Sancta, quod Catho-
lica, & quod Aposto-
lica: una, quod sibi con-
sentien in omni fidei doc-
trina Sancta, quia s a-
bilis & perseverans: Catho-
lica, quia ubique dif-
fusa, omne genus homi-
num complectitur, &
quia generaliter omne
genus peccatorum curat,
& proligat; ac den que
apostolica, quia omne
virtutis genus possidet.

clēsia legitimum sacrificii cultum, & salutarem habet sa-
cramentorum usum, per quæ tamquam efficacia divinæ
gratiæ istrumenta, Deus veram sanctitatem efficit: ita
ut quicumque verè sancti sunt, extra hanc Ecclesiam esse
non possint. Patet igitur Ecclesiam esse sanctam ac
sanctam quidem, quoniam corpus est Christi, à quo
sanctificatur, cujusque sanguine abluitur.

16. *Qua ratione Ecclesia Christi sit Catholica.*

Tertia proprietas Ecclesiæ ea est, ut Catholica, nem-
pè universalis, vocetur, quæ appellatio verè illi tributa
est: quoniam, ut testatur Sanctus Augustinus: *A solis
ortu usque ad occasum unius fidei splendore diffunditur.*
Neque enim, ut in humanis rebus publicis aut hæretico-
rum conventibus, unius tantum regni terminis, aut
uno hominum genere Ecclesia definita est: verum om-
nes homines, a sive illi barbari sint, sive Scythæ, sive
servi, sive liberi, sive masculi, sive feminæ, charitatis
sinu complectitur. Quare scriptum est: *h Redemisti nos
Deus in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & popu-
lo, & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum.* De
Ecclesia dicit David: *c Postula à me, & dabo tibi gen-
tes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos ter-
ræ.* Idem d Memor ero Raab & Babylonis scientium me, &
Homo natus est in ea. Præterea omnes fideles, qui ab
Adam in hunc usque diem fuerunt, quive futuri sunt,
quandiu mundus extabit, veram fidem profitentes, ad
eamdem Ecclesiam pertinent, e quæ super fundamentum
Apostolorum fundata est, ac Prophetarum, qui omnes
in illo lapide angulari Christo, f qui fecit utraque unum,
g & pacem iis qui propè, & iis qui longè annunciavit,
constituti sunt & fundati. Universalis etiam ob eam cau-
sam dicitur, quod omnes, qui salutem æternam conse-
qui cupiunt, eam tenere & amplecti debeant, h non
secus ac qui arcam, ne diluvio perirent, ingressi sunt.
Hæc igitur veluti certissima regula tradenda est, qua
vera & falsa Ecclesia judicetur.

17. *Quo pacto Ecclesia Christi etiam Apostolica dicatur.*

Sed ex origine etiam, quam revelata gratia ab Apos-
tolis ducit, Ecclesiæ veritatem agnoscimus; siquidem
ejus doctrina veritas est, non recens, neque nunc pri-
mum orta, sed ab Apostolis jam olim tradita; & in om-
nem orbem terrarum disseminata. Ex quo fit, ut nemo
dubitare possit, impias hæreticorum voces longè à veræ
Ecclesiæ fide abesse, cum doctrinæ Ecclesiæ, quæ ab
Apostolis ad hanc diem prædicata est, adversentur. Qua-
re ut omnes intelligerent, quænam esset Ecclesia Catho-

tholica, Patres in Symbolo illud divinitus addiderunt,
Apostolicam. Etenim Spiritus Sanctus, qui Ecclesiæ præ-
sident, eam non per aliud genus ministrorum, quam per
Apostolicum gubernat. Qui Spiritus primùm quidem Apos-
tolis tributus est, deinde verò summa Dei benignitate
semper in Ecclesia mansit.

18. *Ecclesia in fidei aut morum dogmatibus errare non
potest.*

Sed quemadmodum hæc una Ecclesia errare non po-
test in fidei ac morum disciplina tradenda, cum à Spi-
ritu Sancto gubernetur, ita cæteras omnes, quæ sibi Ec-
clesiæ nomen arrogant, ut quæ Diaboli spiritu ducan-
tur, in doctrinæ & morum perniciosissimis erroribus ver-
sari necesse est.

19. *Quibus præcipue figuris Christi Ecclesia in veteri
Testamento adumbrata sit.*

Sed quoniam magnam vim habent figuræ veteris Tes-
tamenti ad excitandos fidelium animos, revocandamque
rerum pulcherrimarum memoriam, cujus rei potissimum
causa Apostoli his usi sunt: illam quoque doctrinæ par-
tem, quæ magnas utilitates habet, Parochi non præ-
termittent. In his autem illustrem significationem habet
arca Noë, quæ ob eam rem tantum divino jussu con-
structa est, ut nullus dubitandi locus relinquatur, quin
Ecclesiam ipsam significet; quam Deus sic constituit, ut
quicumque per Baptismum illam ingrederentur, ab om-
ni mortis æternæ periculo tuti esse possent; qui verò
extra illam essent, quemadmodum iis evenit, qui (r) in
arcam recepti non sunt, suis sceleribus obruerentur. Alia
figura est magna illa civitas Hierusalem, cujus nomine
Scripturæ sæpius Sanctam Ecclesiam significant. Nimirum
in illa sola offerre Deo sacrificia licebat; quia in sola
etiam Dei Ecclesia, neque extra eam usquam, verus cul-
tus verumque sacrificium reperitur, quod Deo placere
ullo modo possit.

20. *Qua ratione credere Christi Ecclesiam ad articulos
pertineat.*

Jam illud etiam extremo loco de Ecclesia docendum
erit, quanam ratione nos credere Ecclesiam, ad arti-
culos fidei pertineat. Nam etsi quisvis ratione & sen-
sibus percipit Ecclesiam; id est, hominum conventum
in terris esse, qui Christo Domino addicti & consecra-

F ti

(1) In arcam) sic omnes Ed. præter Rom. quæ minus latine habet in
arca.

Matth. 18. Ecclesia errare
non potest.
1. Trin 3. 1 c.
Tert. de Præscript.
Aug. lib. 1. contra Cres.
c. 33.

Arca Noë fuit Ecclesiæ fi-
gura. Gen. 6. 1. Pet. 3. 20
Vide Aug. lib. 5. Civit.
c. 26. & 27.

Hierusalem figura Eccle-
siæ.
Psalm. 121. 3.
Isai. 33. 60. 20. & 62.
Galat. 4. 2. 5
Extra Ecclesiam Catho-
licam non est verus Dei
cultus, verumque sacrifi-
cium.

Aug. serm. 1. 186. de
Tem.

Debium,

Responsio.

ti sunt, neque ad eam rem animo concipiendam fide opus esse videatur, cum nec Judæi nec Turcæ quidem de eo dubitent: tamen illa mysteria, quæ in sancta Dei Ecclesia contineri partim declaratum est, partim in sacramento Ordinis explicabitur, mens fide tantummodo illustrata, non ullis rationibus convicta, intelligere potest. Cum igitur hic articulus non minus quam cæteri, intelligentiæ nostræ facultatem & vires superet, jure optimo confitemur nos Ecclesiæ ortum, munera & dignitatem non humana ratione cognoscere, sed fidei oculis intueri.

21. *Quæ, quot, & quanta sint, quæ in Ecclesia esse credere jubemur.*

Neque enim homines hujus Ecclesiæ auctores fuerunt: sed Deus ipse immortalis, qui eam a super firmissimam petram ædificavit, teste Propheta, *b Ipse fundavit eam Altissimus*: quam ob causam *c hæreditas Dei, & d Dei populus* appellatur. Nec potestas, quam accepit, humana est, sed divino munere tributa. Quare quemadmodum naturæ viribus comparari non potest, ita etiam fide solùm intelligimus, in Ecclesia *e claves regni cælorum* esse; eique potestatem peccata remittendi *f*, excommunicandi, *g* verumque Christi Corpus consecrandi traditam: deinde cives, *h* qui in ea morantur, non habere hic civitatem permanentem, sed futuram inquirere. Unam igitur Ecclesiam Sanctam & Catholicam esse, necessario credendum est.

22. *Non ut in Deum, ita in Ecclesiam credendum est.*

Tres enim Trinitatis personas, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum ita credimus, ut in eis fidem nostram collocemus. Nunc autem mutata dicendi forma, sanctam, & non in sanctam Ecclesiam credere profiteremur, ut hac etiam diversa loquendi ratione, Deus omnium effector a creatis rebus distinguatur, præclaraque illa omnia quæ in Ecclesiam collata sunt beneficia, divinæ bonitati accepta referamus.

23. *De extrema hujus articuli clausula, Sanctorum Communionem.*

Sanctorum Communionem. Cum Sanctus Joannes Evangelista de divinis mysteriis ad fideles scriberet, cur eos in illis erudiret, hanc rationem attulit: *i Ut & vos, inquit, societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum Patre, & cum Filio ejus Jesu Christo.* Hæc societas in communionem Sanctorum sita est, de qua in hoc articulo sermo habetur. Utinam verò in eo explicando Ecclesiarum præsides, *k* Pauli & aliorum Apostolorum di-

^a Matth. 16. 18.

^b Psalm. 86. 5.

^c Psalm. 2. 8. & 32. 12.

77. 62.

^d Psalm. 27. 8. 28. 11.

^e Matth. 16. 19. & 18.

Joan. 26. 23.

^f 1. Cor. 5. 3.

Lucæ 22. 29.

Hebr. 13. 14.

Potestas Ecclesiæ à Deo processit. Credimus Ecclesiam, sed non in Ecclesiam. Vide Aug. tract. 29. in Joann. & serm. 61. de Verbis Domini.

Quanti sit momenti hanc particulam ritè explicare.

ⁱ Joan. 1. 3.

^k Rom. 12. 4.

1. Cor. 12. 11.

2. Cor. 8. 13.

Ephes. 4. 15.

igentiam imitarentur: est enim non solùm quædam superioris articuli interpretatio, doctrinaque uberrimorum fructuum, sed etiam quis usus mysteriorum esse debeat, quæ Symbolo continentur, declarat; omni enim ejus rei causa pervestiganda sunt ac percipienda, ut in hanc tam amplam & beatam societatem Sanctorum admittamur, admissique constantissimè perseveremus, a cum gaudio gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine.

24. *Explicatio alterius particulæ; & in quo consistat Sanctorum Communio.*

In primis igitur fideles docendi sunt, hunc articulum esse illius, qui de una Sancta Ecclesia Catholica antea positus est, veluti explicationem quamdam. Unitas enim Spiritus, à quo illa regitur, efficit, ut quidquid in eam collatum est, commune sit. Omnium enim Sacramentorum fructus ad universos fideles pertinet, quibus Sacramentis, veluti sacris vinculis, Christus connectuntur & copulantur, & maximè omnium Baptismo, quo tamquam janua, in Ecclesiam (1) ingredimur. Hac autem Sanctorum communionem Sacramentorum communionem intelligi debere, Patres in Symbolo significant illis verbis, *Confiteor unum baptisma*: Baptismus verò in primis Eucharistia, & deinceps cætera Sacramenta consequuntur; nam etsi hoc nomen omnibus Sacramentis convenit, cum Deo nos conjungant, illiusque participes, cujus gratiam recipimus, efficiant; magis ramen proprium est Eucharistiæ, quæ hanc efficit communionem.

25. *Participatio meritorum est in Ecclesia.*

Sed alia etiam communio in Ecclesia cogitanda est. Quæcumque enim piè sanctèque ab uno suscipiuntur, ea ad omnes pertinent, & ut illis prosint, *b* charitate quæ non quærit quæ sua sunt, efficitur. Id verò (2) cum Sancti Ambrosii testimonio comprobatur, qui locum illius Psalmi explanans: *c Particeps ego sum omnium timentium te*, ita inquit: *Sicut membrum particeps esse dicimus totius corporis, sic conjunctum omnibus timentibus Deum. Quare Christus eam nobis orandi formam præscripsit, ut diceremus: d Panem nostrum, non meum: ac reliqua ejus generis, non nobis tantum, sed omnium salutis & commodis prospicientes.* At verò hæc bonorum

F 2

com-

(1) *Ingre dimur* ita Edit. Pat. *ingrediuntur*.

(2) *Cum S. Ambrosio testimonio* magis latinè Edit. Pat. omittit, præposit. cum.

vide item Aug. in Joan. tract. 31.

^d Celos. 1. 12.
Psalm. 35.

Christianorum communitas. Sacramenta sunt sacra vincula.

Vide Aug. lib. 19. contra Faust. c. 11. Sanctorum Communio in Sacramentorum Communionem præcipuè spectatur. Symb. Const. Eucharistiæ Communioni cur r p i e lic tor. Dam. lib. 4. de Fide Orthod. c. 14. in fin.

Charitate efficitur participes omnium bonorum, quæ in Ecclesia fiunt. *b* 1. Cor. 13. 5. S. Amb. in Psalm. 118. serm. 8. *c* Psalm. 118.

^d Matth. 6. 11.

communicatio, a membrorum humani corporis aptissima similitudine in sacris litteris sæpè demonstratur: nam in corpore multa sunt membra; sed, etsi multa sunt, unum tamen corpus constituunt, in quo singula proprio, non autem omnia eodem munere funguntur. Nec verò omnia eandem dignitatem habent b aut æquè utiles & decoras functiones exequentur; nullique suum, sed totius corporis commodum atque utilitas proposita est. Omnia deinde tam apta inter se & connexa sunt, ut, si unum aliquod dolore afficitur, cætera item naturæ cognitione & consensu doleant; si contra benè affectum est, communis sit omnibus ille jucunditatis sensus. Atque hæc eadem in Ecclesia licet contemplari; in qua, etsi diversa sunt membra, nempe variæ nationes, Judæorum, Gentium, liberi & servi, pauperes & divites, cum tamen Baptismo iniantur, unum corpus cum Christo fiunt, e cujus ille caput est. Unicuique præterea in hac Ecclesia suum munus assignatum est. Ut enim alii in ea d Apostoli, alii Doctores, omnes verò publicæ utilitatis causa sunt constituti: ita aliorum est præesse ac docere; aliorum item parere & subjectos esse.

26. *Scelerati in Ecclesia participatione bonorum spiritualium non gaudent.*

At verò tot tantisque muneribus ac bonis divinitus collatis illi fruuntur, qui in charitate vitam Christianam degunt, justique & chari Deo sunt. Membra verò mortua, nimirum homines sceleribus obstricti, & à Dei gratia alienati, hoc quidem bono non privantur, ut hujus corporis membra esse desinant: sed cum sint mortua, fructum spiritualem, qui ad justos & pios homines pervenit, non percipiunt: tametsi, cum in Ecclesia sint, ad amissam gratiam vitamque recuperandam ab iis adjuvantur: qui spiritu vivunt, & eos fructus capiunt, quorum expèrtes esse dubitari non potest, qui omninò ab Ecclesia sunt præcisi.

27. *Gratia gratis data & cætera Dei dona toti Ecclesie sunt communia.*

Nec verò tantum communia sunt ea dona, quæ homines charos Deo ac justos reddunt, sed gratiæ etiam gratis datæ, in quibus numerantur e scientia, prophetia, donum linguarum ac miraculorum, & cætera hujus generis: quæ bona malis etiam hominibus, non privatæ, sed publicæ utilitatis causa, ad ædificandam Ecclesiam conceduntur: nam sanitatis gratia, non illius qui ea præditus est, sed ægroti curandi causa tributa est. Ac nihil tandem à verè Christiano homine possidetur, quod

Rom. 12. 4. 5.
1. Cor. 12. 13.
Ephes. 4. 18.

b 1. Cor. 12. 15.
e Ephes. 1. 23.

Colos. 1. 18.
Functionum in Ecclesia
varietas.

d 1. Cor. 12. 28.
Ephes. 4. 11.

Sceleribus capitalibus
obstricti fructum spiri-
tualem non percipiunt:
hoc potest colligi ex 1.
Joan. 2. & Aug. sup. Ps.
70. conc. 2.

Gratiz gratis datæ in Ec-
clesia etiam communes.
e 1. Cor. 12. 8. 9.

Eccles. 38. 9.

quod sibi cum cæteris omnibus commune esse non existimare debeat: quare ad sublevandam indigentium miseriam prompti ac parati esse debent. Nam, a qui hujusmodi bonis ornatus est, si viderit fratrem suum egere, nec illi subvenerit, is Dei charitatem non habere planè convincitur. Quæ cum ita se habeant, satis constat, eos qui in hac sancta communione sunt, quadam felicitate perfrui, & verè illud dicere posse: b *Quàm dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! concupiscit & deficit anima mea in atria Domini: & c Beati qui habitant in domo tua, Domine.*

a Joan. 3. 17.
Jacob. 2. 15.

b Psalms. 83. 24.

c Ibid. 3.

DE DECIMO ARTICULO.

CAPUT XI.

Remissionem peccatorum.

1. *Quomodo necessarium sit credere remissionem peccatorum esse in Ecclesia.*

Nemo est, qui cum videat hunc articulum de remissione peccatorum in cæteris fidei articulis numeratum esse, dubitare possit, eo non solum divinum aliquod mysterium, sed etiam ad salutem comparandam maxime necessarium contineri; nam antea declaratum est, sine certa eorum fide, quæ in Symbolo credenda proponuntur, nemini ad Christianam pietatem aditum patere. Verum, si id, quod per se omnibus notum esse debet, aliquo etiam testimonio confirmandum videatur; satis illud erit, quod Salvator noster paulò ante ascensum in cælum de ea re testatus est, cum discipulis sensum aperuit, ut intelligerent Scripturas: d *Oportebat, inquit, Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & predicare in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma.* Quæ verba, si Parochi animadverterint, facile intelligent, cum cætera, quæ ad religionem pertinent, fidelibus tradenda sint, tum verò præcipuè hujus articuli diligenter explicandi magnam eis à Domino necessitatem impositam esse.

Sine certa articulo-
rum fide nemo sal-
vatur.

In præfatione.

d Lucæ 24. 46.
Isai. 53. 5. 6.
Dan. 9. 24.
Matth. 1. 21.
Joan. 1. 29.
Act. 13.